

STICHTING SPOREN VAN DE OORLOG MILL

VOORDRACHT

bij de opening van de expositie 'Linies en Stellingen' van de Stichting Menno van Coehoorn te Mill op 15 mei 2004

[De linieverdediging als militair-historisch verschijnsel]

Ons land heeft eeuwenlang strijd om het bestaan moeten voeren. Meestal gebeurde dit vanuit verdedigende posities: vestingen en forten; vaak gebouwd achter water, van nature immers zoveel aanwezig en zoniet dan kunstmatig geleid naar laag of moerassig gebied, al of niet middels een gegraven kanaal, waarbij steeds de mogelijkheden van het landschap maximaal werden benut. Menno van Coehoorn was daar (zoals we hebben gehoord) een meester in.

[De Maaslinie en de Peel-Raamstelling]

In het midden van de jaren dertig van de vorige eeuw dreigde het gevaar (alweer) vanuit oostelijke richting. Onze burens daar waren weer volop aan het bewapenen.

In de plannen van de Nederlandse bevelhebber voor het Zuidfront was de rivier de Maas uiteraard de eerste natuurlijke hindernis, welke werd versterkt met kazematten, met name bij de bruggen.

Daarachter, parallel aan de Maas, op een afstand variërend van zo'n 10 tot 20 km, werd in de plannen de ca. 80 km lange Peel-Raamstelling opgenomen.

Door de ontginning van De Peel was deze echter niet meer zo ontoegankelijk als weleer. Zo werd besloten om het noordelijk deel, met daarin dus Mill, te versterken met een te graven tankgracht van wel 40 km lang. Bijkomstig voordeel was dat het kanaal tevens dienst zou doen als ontwatering van dit deel van De Peel en dat de gravers van het kanaal in het kader van de werkloosheidsbestrijding met subsidiegelden werden uitbetaald!

In 1939 werd met de aanleg van wat hier al gauw de naam 'Defensiekanaal' kreeg begonnen. Deze tankgracht was een hindernis voor tanks en voertuigen en werd versterkt tot een verdedigingslinie met de bouw van tientallen kazematten en voorts allerlei vormen van versperringen en ingravingen. Dit werd uitgevoerd door mobilisanten die inmiddels in grote getale ook in Mill waren ingekwartierd. Een handicap was wel dat de gemeente geen kapvergunning wilde afgeven voor het noodzakelijke ruimen van bomen in de schootsvelden vóór het kanaal – het was immers nog geen oorlog – zodat aanvallende troepen de stelling tot op ca. 100 tot 200 m zouden kunnen naderen...

[De opdracht en middelen]

De vraag was welke opdracht aan de troepen in de Maaslinie en de Peel-Raamstelling moest worden gegeven in geval van een Duitse aanval. De Nederlandse bevelhebber was van mening dat in de linies verdedigd kon worden, totdat toegezegde Franse troepen zouden arriveren om met name het ontbreken van de aansluiting in het zuiden bij de Belgen op te vullen.

De Nederlandse regering had daar kennelijk geen vertrouwen in en wilde bij een aanval van de Duitsers de in het zuiden aanwezige troepen zo snel mogelijk terugtrekken op de Vesting Holland, zeg maar: het huidige Randstadgebied. Zo kreeg Nederland drie maanden voor het uitbreken van de oorlog een nieuwe bevelhebber (dat is de terechte consequentie van het primaat van de politiek, toen en ook vandaag nog...)

Terug naar de opdracht voor de mannen aan de Maas en aan het Defensiekanaal bij het uitbreken van de oorlog; deze luidde nu: de Duitsers tijdelijk, maar zo lang mogelijk, tegen houden, om andere troepen meer landinwaarts de tijd te geven om daar de verdediging voor te bereiden. De linies zouden daartoe worden uitgedund met tweederde van de oorspronkelijke sterkte; dat betekende dat per regimentsvak van de drie bataljons er slechts één zou overblijven om het gevecht met de Duitsers aan te gaan. Bij Mill was dat dus het 1ste Bataljon van het 3de Regiment Infanterie en ten noorden van Mill het 1ste Bataljon van het 6de Regiment, beide behorende tot het 3de Legerkorps. Bij het uitbreken van de oorlog was dit plan gerealiseerd. Als enige vuursteuneenheid was de 3de Afdeling van het 20ste Regiment Artillerie, met zeer verouderde 8 Staal kanonnen, achtergebleven.

[De gevechten bij Mill 10 mei 1940]

De opdracht die de Duitse aanvallers in deze contreien meekrijgen was: met spoed de Moerdijkbruggen veilig stellen, nadat deze door parachutisten en luchtlandingstroepen zijn veroverd. Daarom was het van het grootste belang dat er minstens één brug over de Maas onbeschadigd in handen komt. De Duitsers hebben hiervoor speciale overvalcommando's opgeleid. Achter de verschillende spoorbruggen staan ook pantser- en troepentreinen gereed.

Alle overvallen in de vroege ochtend van die 10de mei worden vrijdeld, alleen bij de spoorbrug bij Gennep geluk het plan... door een list – in strijd met het oorlogsrecht – met Duitsers gekleed in Nederlandse uniformen of vermomd als gewone burgers. Hiermee is ook het lot van Mill aan de spoorlijn naar het westen en de daar gelegerde troepen in de stelling aldaar bezegeld. Even na 04.00 uur passeert de gereedstaande pantser- en een troepentrein de veroverde brug, en rijdt door naar Mill, waar deze de stelling omstreeks 04.30 zonder enig oponthoud passeert en hoogstens de verbazing ontlokt: 'Ik wist niet dat wij ook van die dingen hadden...'

De overrompeling is compleet, informatie over wat er aan de Maas is gebeurd ontbreekt volledig, met name omdat de verbindingen ontbreken of ontoereikend zijn om een bericht van de ene post via via door te kunnen seinen naar een andere post, ruim 10 km verderop. De rest is bekend: bij terugkeer van de pantserrein is deze ontspoord door de inmiddels gestelde aspergeversperring. Bijna de hele dag is deze trein en zijn bemanning in een hevig gevecht onder vuur gehouden vanuit de stelling bij de Kapelhof.

Het met de trein doorgebroken Duitse bataljon is enkele kilometers verderop uitgestapt om de stelling in de rug aan te vallen. Het gros van het bataljon stuit echter op de 8 Staal kanonnen van de Afdeling van het 20 Regiment Artillerie, die geschiedenis heeft gemaakt door haar heldhaftig optreden en het terugdringen van de Duitsers, zoals we precies een jaar geleden hebben gezien en gehoord bij de onthulling van het monument ter herinnering aan dat optreden. Natuurlijk kan niet verhinderd worden dat deze Duitsers later op de dag ten zuiden van Mill wel een flinke bres slaan in de linie daar. Met een tegenaanval weet het Regiment Huzaren Motorrijder in de namiddag de linie voor slechts een deel te herstellen. Toch hebben de Duitsers het succes daar niet kunnen uitbuiten, kennelijk omdat adequate verbindingen ontbraken. Bovendien is duidelijk dat de Duitsers nog steeds niet op de hoogte zijn van de uitgedunde bezetting van de linie!

De gehele middag oefenen de Duitsers grote druk uit op de stelling bij en in de omgeving van Mill. Met name de bemanning in de kazematten moeten het ontgelden, met artillerie, pantsergranaten en mitrailleurs. Tal van kazematten worden getroffen en van de bemanningen sneuvelen er velen. De troepen ontbreekt het aan moderne artillerie en er is geen enkel luchtverdedigingswapen aanwezig. Toch weten de bataljons in de kanaallinie stand te houden.

Het hevige bombardement in het begin van de avond door Duitse Stuka-vliegtuigen betekent een enorme morele opdonder voor de bemanningen in de kazematten en de andere opstellingen. In de loop van de avond wordt de stelling bij Mill door de Duitsers doorbroken.

Het besluit van de hogere commandant om in de loop van de nacht de bezetting aan het Peelkanaal terug te laten trekken en wel tot achter de Zuid-Willemsvaart dringt – ook hier weer door het ontbreken van adequate verbindingsmiddelen – niet tot iedere kazemat door, met hier en daar fatale gevolgen: bemanningen die blijven doorvechten tot ze door de Duitsers worden gedood of gevangen worden genomen. In de vroege ochtend van de 11de mei is de slag bij Mill voorbij.

We kunnen vaststellen dat de militairen in de kanaalstelling bij Mill – de sterksten van hen zijn vandaag, na 64 jaar, weer in ons midden – zich hevig en moedig hebben verzet tegen de Duitse overmacht en plaatselijk, maar tijdelijk, succes hebben geboekt. Zo kon de geplande snelle doorstoot van de Duitse indringers worden voorkomen en hebben de militairen bij Mill hun opdracht met succes uitgevoerd. Gebrek aan voldoende adequate of defecte verbindingsmiddelen hebben de eigen troepen zowel als de Duitsers parten gespeeld. Bovendien ontbrak bij de Duitsers de essentiële inlichting dat op de 10de mei de Peel-Raamstelling nog slechts met een derde van de troepen bezet was, waardoor ze verzuimden om eerder door te breken, hetgeen qua krachtsverhouding zeer wel mogelijk was geweest.

Bij hun moedig optreden in de slag bij Mill zijn 31 militairen gesneuveld. Onder de burgerbevolking van Mill vielen 9 doden te betreuren; ook zij werden getroffen door het oorlogsgeweld.

[Herinneren en herdenken]

Ter nagedachtenis van hen die hun leven hebben gelaten in die strijd bij Mill is een monument opgericht, te weten

- * het oorlogsmonument in het I-3 RI-plantsoen, waar we vanmiddag – zoals elk jaar – de gesneuvelde militairen en de burgerslachtoffers herdenken.

Twee andere monumenten zijn in Mill opgericht ter herinnering aan een bijzondere actie, te weten

- * het spoorwegmonument, ter herinnering aan de ontspoorde Duitse pantser trein; en
- * het artillerie monument, ter herinnering aan de heldhaftige strijd van de mannen van III-20 RA.

Vermeldenswaard bij deze gelegenheid is tot slot (en daarmee belanden we weer bij de aanleiding van deze expositie, te weten de driehonderdste sterfdag van Menno van Coehoorn) dat het 3de Regiment Infanterie, dat zo dapper heeft gevochten bij Mill, in 1953, in de opbouw fase van ons na-oorlogse leger, een nieuwe naam kreeg, te weten het RI Menno van Coehoorn.

Bij het opheffen van de regimentsindeling heeft het 47 Infanteriebataljon uit Havelte – waarvan minstens één oud-commandant hier vandaag aanwezig is – de naam van de vesting- en liniebouwer én infanterist bij uitstek – overgenomen.

Mill houdt de *Linie en Stelling* van het zo markant in het landschap ingesneden Peelkanaal met zijn tot rijksmonument verklaarde kazematten, als 'Sporen van de Oorlog' en als beschermd historisch erfgoed voor altijd intact voor het nageslacht.

***

Wabe Braam
Mill, 15 mei 2004